

Tarihte Türk - Macar yakınlığı

Prof. M. Tayyib Gökbilgin

En eski devirlerde Türk ve Macar milletleri arasında yakın ilişkiler, hatta, dil ve tarih akrabalığı bulunduğu yetkili ilim adamları, arkeologlar, dilciler ve tarihçiler tarafından ileri sürülmüş ve kısmen de isbatlanmıştır. Türklerin ve Macarların ilk ve asıl vatanlarında birbirlerinin yakınında, zaman zaman karışık bir halde ve atlı nomad kültür muhiti içinde yaşadıkları vakiasını, müşterek dil hatıraları ve arkeolojik kalıntılar gösterdiği gibi Macarların onuncu yüzyılda bugünkü yurtları olan Tuna havzasına geldikleri zaman Bizans tarihçisinin bu yeni kavimden söz ederken “Türkler” diye adlandırması da bir anlam taşımaktadır. Bundan sonra, Ortaçağ- boyunca Doğudan gelen Türklere akraba kavimlerin, oğuz, kuman ve peçeneklerin Tuna havzasında yerleşmeleri ve Macarlara karışarak temessül edilmeleri de Macar milletinin bünyesine katılan diğer Türk unsurları olmuştur ve bunların da Macar diline ve milli harsine katkıları önemli bir dereceyi bulmuştur. Fakat, tarihte Türk Macar yakınlığının asıl tezahürleri, Osmanlı Türkleri ile Macarlar arasında önce düşmanca başlayan, sonraları ise, din ve kültür ayrılığına rağmen, dostluk ve karşılıklı anlayışa dayanan XVI. yüzyıldan sonraki devrede görülmektedir.

Gerçekten, XIV. yüzyılda Osmanlı devletinin Balkanlarda hakimiyet kurması ve bunu takip eden yüzyılda Tuna’ya kadar olan bölgede bu hakimiyetini kuvvetlendirmesi, hatta daha ötelere doğru fütuhat emelleri beslemesi, o devrin disiplinli ve büyük bir devleti olan Macar krallığı ile çatışmasını, onunla çetin savaşlar yapması sonucunu doğurmuştu. Ortaçağ şartları ve zihniyeti iki ayrı safta cephe alan Türk ve Macar milletlerini elbette düşman kamplara ayıracaktı. Ancak rönesans ve reform devresinde ve Osmanlı İmparatorluğunun da kudret ve şevketini artırarak Avrupa muvazenesinde önemli bir faktör haline gelmesini takiben, durumda bir değişiklik olmuş, Kanuni Sultan Süleyman’ın Mohaç zaferinden sonra önce, onun Macar milli kralı ilan ettiği Zapolyai’yi himaye etmesi ile, siyasi alanda başlayan Türk - Macar dostluk ilişkileri, sonraları zaman zaman daha kuvvetli ve samimi bir nitelik kazanmıştır. Bu devirlerde, tarihin karanlık devirlerindeki akrabalık ya da ortak yaşama hatıralarından şuurlu bir iz aranamayacağı, duygu ve düşünce birliğinin mevcudiyeti tabiatıyla düşünülemezdi. Buna rağmen, iki milletin ruh yapısı, ahlak ve karakterleri arasındaki derin benzerlik, zamanla ve türlü amillerin etkisi altında yavaş yavaş anlaşılır ve kabul edilir bir hale gelmiş , bazı olaylar da bu gerçeği tamamen açığa vurmuştu. Özellikle, XVII. yüzyıl başlarından itibaren BOCSKAY, BETHLEN, TÖKHÖLY, RAKOCZKY gibi Macar özgürlük ve bağımsızlık hareketlerinin lider ve kahramanları. Avusturyalılara ve yabancılara karşı, istiklal ve milli varlıklarının teminatını Osmanlı devletinin himayesinde gördükleri zamanlarda iki millet arasındaki anlayış ve yakınlığın daha bariz bir şekil ve istikamet aldığı belli oldu.

Bir örnek

Örneğin, 1696 da Osmanlı Avusturya harplerinin en şiddetli devrinde, Macar büyüklerine Babıali tarafından gönderilen bir mektupta Macar milletinin varlığına verilen büyük önem ve bunun korunmasının bir görev olduğu şöyle belirtilmişti: “Nemçe düşmanı kanınızı dökmekle Macar namını ortadan kaldırmak murad eder... Devlet-i aliyye tarafından size gereği gibi sahip çıkılıp... Padişah.. ol taraflara azimet buyurmuşlardır.” XVIII. yüzyıl başlarında Macar milli kahramanı Rakoczi FF. II'in Macar özgürlüğü için yaptığı mücadelelerin Türk devleti ve milleti tarafından nasıl canla başla desteklendiği, başarısızlık sonunda kendisinin ve adamlarının Tekirdağ'ında aziz bir misafir gibi senelerce yaşayıp orada öldüğü malumdur ve bugün müze olan evi iki millet arasında ebedi bir dostluk hatırası olarak bu güzel şehrimizi süslemektedir.

1848 ihtilalinden sonraki olaylar ve başta Macar milli lideri KOSSUTH olmak üzere Macar Mültecilerinin Türkiye'de iyi bir kabul görmeleri de bu yakınlığın ve iki millet arasındaki anlayış ve dostluğun yeni bir tezahürü oldu. Her şeylerini kaybettikleri zaman kendilerine sahip çıkan ve davalarını kuvvetle destekleyen dost bir devlet ve kardeş bir millet bulmuşlardı. Geçen yüzyılın diplomasi edebiyatına mülteciler meselesi diye geçen bu olay, bir yandan Türkiye'nin diplomatik tarihine şeref verdiği gibi, diğer yandan bu sorunun çözülmesinde Tanzimat devlet adamlarının özellikle Büyük Reşit Paşanın kiyasetini ve başarısını tarihe mal etmiştir. Devletin, o devirdeki askeri ve mali zaafına rağmen, Macar özgürlüğü ve insan hakları için gösterdiği asıl hareket bütün medeni dünyada, özellikle İngiltere ve Fransa'da Osmanlı devleti lehine parlak nümayişlere vesile vermişti. Gerçekten, o zamanki Avusturya ve Rusya'nın mültecilerin kendilerine teslim edilmesini istemelerine karşı, devrin hükümdarı Abdülmecit “Ecdadımın 600 seneden beri bunca fedakarlıklarla muhafaza ettiği himaye hakkını Avrupa bizden nez'etmek mi istiyor? Bu hakkı kaybettikten sonra bana saltanatın dahi lüzumu yoktur” diye cevap vermek suretiyle yüksek kalplilik göstermiş ve Türk milletinin de duygularına tercüman olmuştu. Bundan sonra mülteciler Vidin, Kütahya ve Halep gibi Türk şehirlerinde her türlü istirahatleri sağlanarak misafir edilmişlerdi. Kütahya'da Kossuth'un o zaman ikamet ettiği ve yüz yıldan beri Macar Evi diye anılan, aynı zamanda Türk sivil mimarisinin çok güzel bir örneğini teşkil eden bu tarihi yapı da bugün iki millet arasındaki geleneksel yakınlığın ve dostluğun bir hatırası gibi durmaktadır. Macar milleti, Türk millet ve devletin, kardeşlerine ve büyüklerine gösterdiği bu yakın ilgi ve yardımı asla unutmamış, bu olaylardan yirmi beş sene sonra cereyan eden savaşlarda, önce Osmanlı - Sırp savaşında, sonra da Osmanlı Rus harbinde muhtelif vesilelerle sempati, dostluk ve kardeşlik duygularını açıklamıştı. Mesela, 1876 da Aleksinaç zaferi üzerine Macar kamu oyunda büyük bir sevinç hasıl olmuştu. Budapeşte Üniversite talebeleri ile Macar büyüklerinden bir heyet vasıtasıyla Serdar-ı Ekrem Abdülkerim Nadir Paşaya murassa bir kılıcı iftihar nişanesi olarak takdim ettiler ve bir heyet de İstanbul'a gelerek o zamanki Türk başkentinde olağanüstü bir kabul gördü. Buna karşılık Budapeşte'ye gönderilen bir Türk heyeti de huduttan itibaren hararetle karşılanmış ve “Yadigar-ı Macaristanu müellifinin yazdığına göre, söylenen nutuklardan birinde şöyle denilmişti: “Türkler geliniz, bu yerler vaktiyle yüksek ruhlularınızın kılıçla fethedip sonradan bıraktıkları yerlerdir, şimdi muhabbetle kalblerimizi teshir ettiniz. Biz, bir ana bir baba çocuklarıyız, yurtsuz kalan kardeşlerimizi, Avrupa'da hiç bir devlet kabul etmediği halde, siz bağrınıza bastınız ve bir kardeş muamelesi yaptınız. Biz bunu hiç bir zaman

unutmayacağız, Macar milleti Türkler için kanlarını seve seve dkeceklerdir.”

O senelerde Budapeşte Üniversitesi Türk Dil ve Tarih araştırmalarının merkezi idi ve bir çok yeni bilgileri ilim dünyasına tanıtıyordu.

Atatürk devri

Türk - Macar yakınlığının ve dostluğunun son devresi Birinci Dünya Savaşı ve sonrası zamanına rastlamaktadır. O sıralarda pek çok Türk genci ziraat ve teknik alanında büyük ilerlemeler kaydeden Macaristan’da tahsil etmiş döndükten sonra da yurdumuzda her sahada yapıcı birer rol oynamışlardı. Birinci Dünya Savaşında bizim gibi bir çok kayıplara uğrıyan ve Trianon anlaşmasının ezikliği içinde kalan Macarlar için Milli mücadelemiz ve büyük zaferimiz adeta bir heyecan yaynağı ve bir teselli olmuştu. Müteakiben akın akın gelen Macar teknisyenlerin Ankara’nın kuruluşu sıralarında nasıl canla başla çalıştıkları hala canlı hatıralarını korumaktadır. Aynı suretle, Atatürk’n Lozan zaferini izleyen yıllarda Ankara’ya gelen resmi Macar heyetlerine ne büyük iltifatlar ve dostluk duyguları gösterdiği, o günleri yaşayanlarımızın hafızasında Şimdi de bütün canlılığını saklı tutmaktadır. Onun, dil ve tarih araştırmalarına yeni bir hız vermeye çalışırken ve bu maksatla Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesini kurarken bir de Hunganoloji Enstitüsünü kurdurması elbette sebepsiz ve anlamsız olmamıştır. İşte yakın tarihte de Türk - Macar yakınlığını böyle hareketli ve mutlu olaylarını hatırlarken, mit ve samimi dileğimiz iki millet arasındaki münasebetlere ve özellikle ilim ve kültür ilişkilerine bugünkü Őart ve imkanlardan da faydalanarak, yeni bir hız vermesi ve ileri bir hamle kazandırılmasıdır.